

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת בהר, י' אייר תשע"ד

על יהודים, מזומנים וכלכלה עולמית

יהודים לאורך כל ההיסטוריה שימשו אנשי כספים ושרי אוצר; החל מיוסף במצרים שהמציא את מערכת המיסוי הראשונה בהיסטוריה האנושית, עבור דרך דון יצחק אברבנאל בספרד הקאטולית וזיס אופנהיימר בדוכסות הגרמנית וכלה באלן גינספאן יו"ר הפדרל ריזרב וסטנלי פישר נגיד בנק ישראל לשעבר.

מהו סוד ההצלחה של אנשי הכספים היהודים לדורותיהם? האם יש משהו בתפיסה היהודית שתרם לחיוניות הכלכלית ולהצלחתם הפיננסית?

תורות כלכליות ותפיסות שונות ניסרו בחלל העולם במשך ההיסטוריה. התפיסות הבסיסיות והקוטביות ביותר הן הגישה הקפיטליסטית והגישה הסוציאליסטית שבגרסתה הקיצונית הפכה לקומוניזם.

היהודים, ללא קשר לשמירת תורה ומצוות, נטו אחר הסוציאליזם ובמיוחד אחר הקומוניזם. מה הסיבה לכך? האם בגלל התפיסה הדוגלת בדאגה לחלש, ליתום, לאלמנה, לגר ולעניי? ובכן, בהחלט כן, אך לא רק. כשנסיר את כל הכיסויים המצועצים, המליצות והאמצעים מתפיסות אלו, ונישאר רק עם האידאולוגיה המזוקקת, היהדות ללא ספק מזדהה עם הגישה הסוציאליסטית.

הגישה הקפיטליסטית איננה מאמינה עם יכולת האדם להתמודד עם יצריו, אנוכיותו וחולשותיו.

אדרבה: הקפיטליזם מאמין בשימוש בחולשות הפרט כדי לגרום שגשוג לכלל, או כדברי אדם סמית, פילוסוף כלכלת השוק החופשי: "אל לנו לצפות לארוחת ערב בזכות טוב ליבם של האופה, של המבשל ושל הקצב, אלא בשל דאגתם לתועלתם הפרטית. איננו פונים אל אנושיותם אלא אל אהבתם העצמית. איננו מדברים על צרכינו אלא על היתרונות שהם יפיקו מהם". הקפיטליזם מדבר על אילוף, על מקל וגזר, על בהריזם. אין ערכים יש רק הישגים ותועלת. אין פניה אל הניצול שבאנושות אלא אל העצמת האגואיזם שבדרך אגב יביא מזור לסבלו הכלכלי של העולם. אדם סמית ראה בעיניו המפוקחות את נפש האדם בכיעורה והניף דגל לבן. הוא חצה את הקווים והצטרף אל שוחרי כלכלת שוק חופשי (חופשי ממה?).

לעומתם, הסוציאליסטים והקומוניסטים, דיברו על היכולת של האדם להתעלות מעל עצמו, מעל אנוכיותו מעל הניכור והאגוצנטריות. לא לחינם כתב ליאון טורוצקי: "האדם ישים לו למטרה להשתלט על רגשותיו, להעלות את יצריו אל מרומי המודעות, לעשותם שקופים, למתוח את כבלי רצונו עד לפינות נסתרות ובכך להתעלות אל מישור חדש. ליצור זן ביולוגי חברתי נעלה יותר, אם תרצו אדם עליון". לא מן הנמנע שלאון טורוצקי, או בשמו היהודי: לייב בורנשטיין, שאב רעיונות אלו מבית המדרש היהודי. האמונה בשינוי אופי האדם מתוך מבט המחייב את הטוב והיפה, הנותן והגומל, הם רעיונות שהיהדות הטיפה להם מאז ומעולם. תורת החסד היהודית אינה רחמנות גרידא, או הכרה בסבלותיו של לב נשבר ונדכה, אלא תפיסה המזרזת את האדם לשבור את מידותיו וללכת במסילת ישרים, כדברי הגמרה מסכת שבת (קד.): "מיט פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי ד"לת, שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים, ומיט פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל, דלימציה ליה נפשיה". היהדות מאיצה בדל להמציא עצמו לפני גומל דלים כדי לאפשר לו את עבודת המידות שכה חיונית עבורו. בשבילך אמנם זו נהמא דכיסופא, עבור חברך זו שאלה אקוטית של להשתנות או לא להשתנות. לא לחינם נחלו אנשי הכספים היהודים הצלחה, הם האמינו ביכולתו של האדם להשתנות להשתפר, להשתחרר מהקיבעון הקפיטליסטי.

טענה חשובה מעלים תומכי השוק החופשי, בגנות המענקים והתשלומים הקבועים שניתנים למגזרים החלשים. כספים אלו מנוונים את שאיפתם לעצמאות, מעודדים אותם לחיי בטלה ושעמום וכדברי ראש ממשלתנו נותנים להם את הדג במקום לתת להם את החכה.

יש בדברים הללו יותר מקורטוב של אמת ומאידך למנוע מאדם קשה יום את פיהו ומנכה מרותק לכיסא גלגלים את ליטרתו, אין בכך אנושיות יתירה.

היהדות מציעה את שביל הזהב: מתנות עניים הן רבות ומגוונות אך עיקר שבהם מעשר עני שניתן במחזורי השמיטה בשנים א,ב,ד,ה וכמובן בשנת השמיטה שכל פירותיו של אדם הפקר.

מה יעשו העניים בשנות מעשר שני שהן השנים השלישית והשישית?

בשנים אלו נותנת היהדות דחיפה של עידוד אך לא של גערה בעני, יש לו שנה שלמה אחר שנתיים של שבע להביט בעולמו, לראות את המיאוס של חיי הנהמא דכיסופא, ולשקול שנית אפשרות של היחלצות ממעגל הדגים למעגל החכות.

באופן מדוד, זהיר, לא מטיף ולא מתנשא יש כאן עידוד לעני. היהדות מאמינה בשינוי. גם אתה העני, מסוגל ומוזמן להצטרף.

**הכותב הינו: הרב איתן זן בר
רב קהילת עולי בבל בראשל"צ ומרבני 'צהר'**

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של ישרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

**ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית
ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל**

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

